Die Kokerboom
'N MULTITALIGE STORIE

Mti wa Jamii ya Aloe
HADITHI KATIKA LUGHA NYINGI

Sefate sa Lekgala
PALE E ENTSWENG KA DIPUO TSE NGATA

UKhalakhulu
IBALI ELINGEELWIIMI EZININZI

Afrikaans

Hierdie projek is geborg deur die National Arts Council,
an agency of the Department of Arts and Culture.

© Oorspronklike storie: Klavs Skovsholm
© Versuidafrikaans en Afrikaanse vertaling: Danie Botha
© isiXhosa vertaling: Sivuyile Mazantsi
© Sesotho vertaling: Molefinyane Motsoetsoana
© Kiswahili vertaling: ST Communications
© Illustrasies: Martinus van Tee

Uitleg: Tania Bester
Gedruk en gebind: Hansa Digital & Litho
2020

Xhosa

Le nkqubo ixhaswe yi-National Arts Council, i-arhente yeSebe lezobuGcisa neNkcubeko.

© Umqambi webali: Klavs Skovsholm
© Iguqulelwe kwisi-Afrikaans: Danie Botha
© Iguqulelwe kwisiXhosa: Sivuyile Mazantsi
© Iguqulelwe kwiSeSotho: Molefinyane Motsoetsoana
© Iguqulelwe kwisiSwahili: ST Communications
© Imizobo: Martinus van Tee

Ubume bencwadi: Tania Bester
Ishicilelwe kwaye yabunjwa: Hansa Digital & Litho
2020

Sesotho

Letsholo lena le tsheheditswe ke National Arts Council, akgente ya Lefapha la Bonono le Botjhaba.

© Mongodi wa pale: Klavs Skovsholm
© E fetoletswe seAfrikaanseng ke: Danie Botha
© E fetoletswe Sexhoseng ke: Sivuyile Mazantsi
© E fetoletswe Sesothong ke: Molefinyane Motsoetsoana
© E fetoletswe Seswahiling: ST Communications
© Metako: Martinus van Tee

Sebopeho sa buka: Tania Bester
E hatisitswe yaba ya kopanngwa ke: Hansa Digital & Litho
2020

Kiswahili

Mradi huu umefadhiliwa na Baraza la Kitaifa ya Usanii, shirika katika Idara ya Sanaa na Utamaduni.

© Hadithi ya asili: Klavs Skovsholm
© Imeandaliwa Afrika Kusini, na kutafsiriwa kwa Afrikaans: Danie Botha
© utafsiri kwa isiXhosa: Sivuyile Mazantsi
© E fetoletswe Sesothong ke: Molefinyane Motsoetsoana
© Tafsiri ya Kiswahili: ST Communications
© Michoro: Martinus van Tee

Mpangilio: Tania Bester
Imechapishwa na kujalidiwa: Hansa Digital & Litho
2020

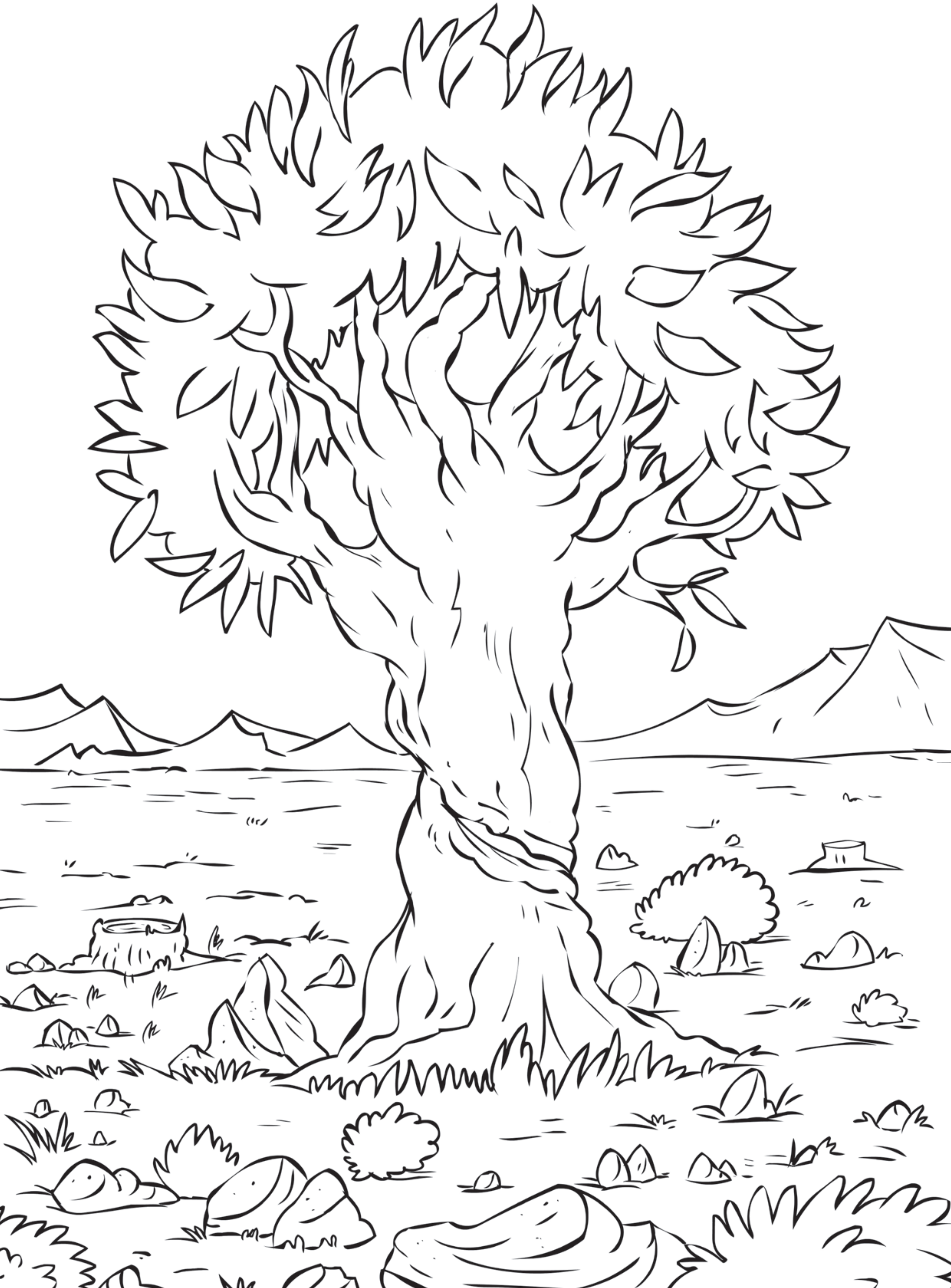

Dink net hoe ver ek sou geloop het as ek selfs so vinnig soos ’n skilpad was! Ha! Ons weet mos almal ou Skillie is maar stadig, of hoe? Maar nee, ek is ’n kokerboom, en kokerbome kan maar net op een plek bly staan en groei. Ons raak baie oud en leef langer as almal om ons.

Khawufane ucinge ngendihambe kangakanani ukuba bendikhawuleza njengofudo! Siyazi sonke uFudwazana uyacotha, okanye kanjani? Hayi khona, ndingukhalakhulu, kwaye thina bookhalakhulu sima nje kwindawo enye kwaye sikhule. Sikhula sibe badala kwaye siphile ubomi obude kunabo sihlala nabo.

A ko nahane feela hore na ke ne ke tla tsamaya sebaka se selelele hakae ha ke ne ke potlaka jwaloka kgudu! Kgele! Bohle re a tseba hore Kgudu e a sisitheha, kapa jwang? Le kgale, nna ke sefate sa lekgala, mme rona bosefate sa lekgala re kgona ho ema nqa e le nngwe re be re hole. Re a hola re be re tsofale ebile re phela haleletsana ho feta bao re dulang le bona.

Fikiria tu umbali gani ningesafiri ikiwa ningeweza kutembea hata kwa mwendo wa kobe. Ahaa! Sisi sote tunafahamu kuwa mzee Shelly hutembea polepole kiasi, sivyo? La, mimi ni mti wa jamii ya Aloe, na miti ya jamii ya Aloe huweza tu kuwa katika sehemu moja na kumea. Tunaishi kwa muda mrefu sana na kuishi kuliko wote walio karibu nasi.

Ek voel baie gelukkig waar ek staan. Saadjies het hier geval en myne het opgekom en mooi begin groei. Al is die grond hier rondom my baie klipperig en hard, het my wortels mooi vatplek gekry en staan ek stewig in die veld. Die son skyn lekker warm op my takke en blare, en die wind pla my nie eintlik nie. Ek sien elke dag hoe die meerkaaie stil regop staan en na die veld kyk. Dan hardloop hulle rond en gaan vang goggas vir hulle babas.

Ndiziva ndinethamsanqa apho ndime khona. Imbewu yawela apha kwaye eyam yaqala apha ukukhula. Nakubeni lo mhlaba ndikuwo unamatye kwaye uqinile, iingcambu zam ziye zamila kakuhle

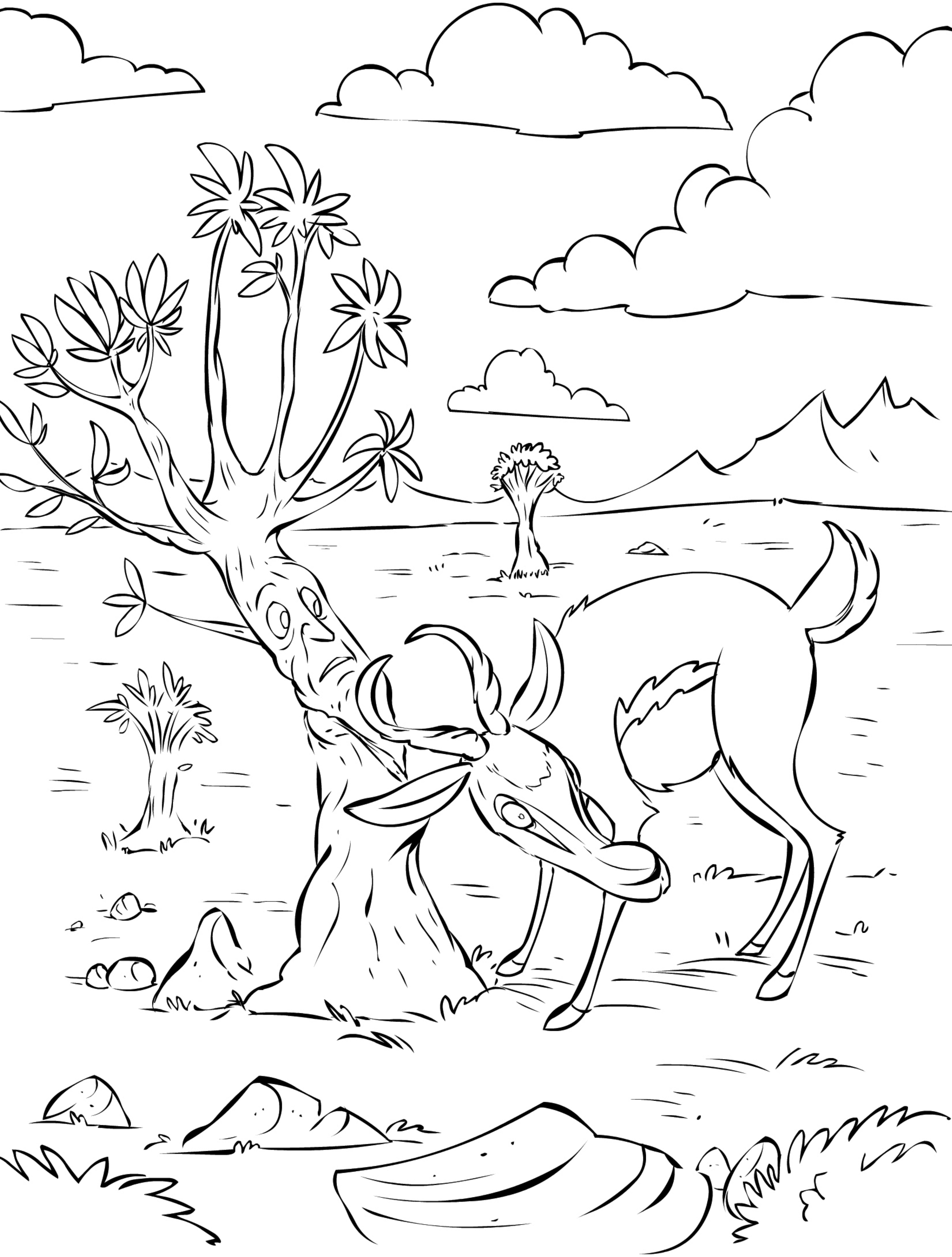

kwaye ndime nqo apha emhlabeni. Ilanga ligqatsa kamnandi apha kumasebe namagqabi am, kwaye nomoya awundihluphi tu kwaphela. Yonke imihla ndiye ndibone amagala emile yaye ebuka ithafa. Uwabone ke ebaleka ejikeleza kwaye ahambe ayokubambela abantwana babo iirhorho.

Ke ikutlwa ke hlohonolofetse mona moo ke emeng teng. Peo e ne e wele mona athe ya ka yona e ne qale ho hola ka bokgabane hona mona. Leha ke le mobung o lehlohlojane o bileng o tiile, methapo ya ka e ile ya mela hantle ebile ke eme tswee mobung ona! Letsatsi le tjhesa ha monatjana mona makaleng a ka le dihlahleng, le moya ha o ntshwenye le hanyane. Kamehla yohle ke ye ke bone ditlholo di eme mme di bohile thota. O ka di bona ha di thala di ntse di potoloha, di bile di shebela bana ba tsona dikokwanyana.

Nina furaha sana hapa. Mbegu chache zilianguka hapa wakati mmoja, na yangu ilichipuka na kuanza kumea kwa nguvu. Mizizi yangu ilikamata udongo, hata ingawa una mawe na umekauka, na nasimama thabiti hapa katika nyika. Jua huwaka lenye joto kwa matawi yangu na majani, na upepo haunisumbui sana. Kila siku natazama nguchiro wakisimama wima polepole, wakitazama nyika. Kisha wanaanza kukimbia kote kwa kasi kukamata wadudu ya watoto wao.

Lank, lank gelede, toe ek sommer nog ’n klein ou boompie was, het iets gebeur wat ek nooit sal vergeet nie. Ek was nog nie eens tien jaar oud nie. Daar het ’n springbok by my kom staan en sy horings teen my jong stam geskuur. Hy het so hard geskuur dat my dun stam amper gebreek het! Gelukkig het dit nie heeltemal afgebreek nie. My kop met my mooi blare het nou skeef gesit op my stam. Gelukkig het ek baie krag en reën gekry en weer sterk en mooi geword. Bo my seer stam het my blare weer mooi geword en die son het lekker op my geskyn.

Kudala, kudala kakhulu, kukho into eyenzekayo endingasoze ndiyilibale. Ndandisemncinci ngoko. Ndingumthana. Ndandingenayo neminyaka elishumi. Kwafika isitsiba-bhokhwe sama ecaleni kwam. Sakhuhla lo mzinjana wam umncinci ngeempondo zayo. Sakhuhla

kakhulu kwaba ngathi lo mzinjana wam uzakophuka! Ngethamsanqa, awuzange wophuke wonke. Intloko yam namagqabi ayo amahle yahlala goso apha kumzimba wam. Ndaba nentlahla yokufumana amandla nemvula. Oko kwandenza ndomelela kwaye ndamhle. Amagqabi aphinda akhula kakuhle apha phezu kwesiqu sama yaye nelanga landigqatsa kamnandi.

Kgakẹ kgale, ha kẹ ne kẹ sa le monyane haholo, ho na le ntho e ne etsahale eo kẹ sa tlo hlola kẹ e lebala. Kẹ ne kẹ so fihle le dilemong tse leshome. Hwa fihla tshephe ya ema pela ka, ya hohla mmelenyana ona wa ka o fokolang ka manaka a yona. Ya ikgohla haholo yaba yaka mmelenyana ona wa ka o tla kgaoha. Ka lehlohonolo, wa se kẹ wa kgaoha kaofela. Hlooho ya ka le mahlahla a yona a matle ya dula e sekame mona mmeleng wa ka. Ka ba le lehlohonolo la ho fumana matla le pula mme seo sa nkẹtsa hore kẹ tiye kẹ be kẹ ntlafale. Mahlahla a boela a hola hantle mona mmeleng wa ka mme le letsatsi la mphuthumetsa ha monate.

Hapo zamani za kale, nilipokuwa mti mchanga, jambo fulani lilitendeka ambalo siwezi kusahau. Sikuwa nimefika hata miaka kumi. Paa alitembea hadi kwangu na kuanza kukwaruza pembe zake kwa ganda langu nyororo. Alikwaruza kwa nguvu hadi karibu shina langu nyembamba livunjike! Kwa bahati nzuri, haikuvunjika kabisa. Baadaye, kichwa changu cha majani yanayopendeza yalikuwa kombo katika shina langu. Lakini nilikuwa na bahati kupata nguvu nyingi na mvua, na nikawa imara na kupendeza tena. Juu ya shina langu linayouma, matawi yangu yalikua na kupendeza tena na nikaota jua iliyo na joto.

Ek het groot geword en was later die grootste kokerboom van almal in die veld. Ek en al die ander kokerbome groei baie stadig. ’n Snaakse ding het gebeur. Toe die skool gesluit het vir die lang vakansie die einde van die jaar, het daar mense gekom en die kokerbome langs my uitgehaal en weggevat! Hulle het weer die volgende jaar klein kokerboompies op daardie plek kom plant. Mense is darem snaaks!

Ndiye ndakhula kwaye apha ethafeni hi yenzeka. Ngethuba izikolo zazivalelwe iholide ende yokuphela konyaka, kwafika abantu bancothula ookhalakhulu abasecaleni kwam. Bahamba nabo. Baphinda kwakhona kunyaka olandelayo bafika bezokutyala ookhalakhulu abancinci kwalapha ecaleni kwam.
Kowu, abantu bayothusa!

Ke ile ka hola mme hamorao ka ba sefate sa lekgala se seholo ho feta tsohle thoteng ena. Nna le difate tse ding tsa lekgala re hola butle. Ho ile ha etsahala ho hong ho makatsang. E ne e le ha dikolo di ne di kwaletswe phomolo e telele ya mafelo a selemo, moo ho ileng ha fihla batho mme ba fothola difatjana tsa lekgala tse neng di le pela ka, yaba ba tsamaya le tsona. Ba boela ba kgutla hape selemong se latelang ba tlo jala difatjana tse ding tsa lekgala hona pela ka mona. Batho ba a makatsa ruri!

Nilikua na kua, na nikawa mti wa jamii ya Aloe kubwa zaidi katika nyika yote. Sisi miti ya jamii ya Aloe hukua polepole sana. Kisha tukio lisilotarajika likatendeka. Wakati shule zilifunga kwa likizo ndefu mwisho wa mwaka, watu walikuja na kuchimbua miti ya jamii ya Aloe zilizo kando yangu, na kuzichukua! Mwaka uliofuata, walirudi na kupanda miche ya miti ya jamii ya Aloe katika mahali hapo hususa. Binadamu ni wa ajabu sana!

Die klein boompies is baie vriendelik en gelukkig in die veld. Hulle hou daarvan dat daar so baie van ons is en hulle dink ons is ’n groot bos vol kokerbome. Ons is amper ’n digte woud, so baie is ons. Ek vertel graag vir hulle stories van lank, lank gelede toe ek nog jonk was. Ai, soms wens ek daar was ander ou bome soos ek. Dan sou ons ook lekker gesels het.

Le mithi mincinci ihleli kamnandi apha ethafeni. Iyayithanda le nto sibaninzi apha kwaye icinga ukuba silihlathi elikhulu eligcwele ookhalakhulu. Siphantse salihlathi elishinyeneyo, sibaninzi.
Le mithana ndiyibalisela ngamabali enzekayo kudala ngethuba ndandimncinci. Kowu, ngamanye amaxesha ndiye ndibawele kuthi kanti ibikhona eminye imithi emidala efana nam. Hayi ke, sitsho sikwazi ukuncokola kamnandi.

Difatjana tsena di dutse ha monate thoteng mona. Di a e kgotsofalla ntho ena ya hore re bangata mona di bile di nahana hore rona re moru o moholo o tletseng difate tsa lekgala. Re batlile re ba moru o opaneng, hobane re bangata. Difatjana tsena ke di qoqela ka dipale tsa kgale ha ke ne ke sa le monyane. Jo nna! Ka dinako tse ding ke ye ke lakatse eka ho ka be ho le teng difate tse kgolo jwaloka nna, hore re tle re tsebe ho ja lekoomo ha monate.

Miti michanga ni yenye urafiki mno na ina furaha katika nyika. Wanafurahia kuwa tuko wengi wa jinsi yetu na kufikiri lazima tuwe msitu mzuri wa miti ya jamii ya Aloe. Tuko wengi wa jinsi yetu hadi karibu tuwe msitu mkubwa. Nafurahia kuwaambia hadithi za zamani za kale, nilipokuwa mdogo. Wakati mwingine natamani kungekuwa miti mengine mizee kama mimi hapa. Ningalipenda kuzungumza nao pia.

Hulle dink my blare is die heel mooiste van al die kokerbome. Maar party wil weet van die lelike merk op my stam. Dan vertel ek vir hulle van die springbok wat my stam so seer gemaak het. Daar kom ook mense veld toe. Hulle wys na my toe. Ek kan sien hulle dink my blare is mooi. Dit maak my bly en trots. Dan skud hulle hulle koppe en haal van die ander kokerbome uit en dra hulle weg.

Le mithana icinga amagqabi am ngawona mahle kunabo bonke ookhalakhulu. Kodwa eminye iye indibuze ngolu phawu lubi apha kum emzimbeni. Ndiye ndiyibalisele ngesitsiba-bhokhwe esathi sandikhuhla kabuhlungu apha emzimbeni ngeempondo. Abantu bayeza apha ethafeni kwaye bakhombisane ngam. Ndiyabona bacinga mahle amagqabi am. Lo nto indenza ndivuye yaye ndizidle. Baye banikine iintloko zabo yaye bancothule abanye ookhalakhulu kwaye bahambe nabo.

Difatjana tsena di nahana hore mahlahla a ka ke ona a matle ho feta a difate tsohle tsa lekgala. Empa tse ding di ye di mpotse ka sepha sena se mmeleng wa ka. Ke ye ke di qoqele ka tshephe e neng e nkgohle ha bohloko mmeleng mona ka manaka a yona. Batho ba a tla thoteng mona mme ba nne ba supisane ka nna. Ke a bona hore ba nahana hore

mahlahla a ka a matle. Ntho eo e nketsa hore ke nyakalle ke be ke ikgantshe. Ba ye ba sisinye dihlooho tsa bona ebe ba fothola difate tse ding tsa lekgala ba tsamaye le tsona.

Miti michanga hufikiri majani yangu yanapendeza mno kuliko miti ya jamii ya Aloe yote. Lakini wengine huuliza kwa nini nina kovu lisilopendeza kwenye shina langu? Kisha nawaambia kuhusu paa aliyejeruhi shina langu vibaya sana.

Ek wonder wat gebeur met daardie bome. Ek het al vir die diere gevra. Die mossies vlieg baie rond en hulle vertel my wat hulle sien. Hulle vertel die mense vat die kokerbome na hulle huise in die dorp toe. Wat is huise? En 'n dorp? Die mense woon seker in iets wat lyk soos grotte wat van klippe en sand gebou word. Ek dink so.

Ndiye ndizibuze kwenzeka ntoni kule mithi ithathwayo. Ndizibuze zonke izilwanyana. Oongqabe ziintaka ezithanda ukubhabha kakhulu kwaye bayandixelela ngezinto abazibonayo. Bathi abantu bathatha ookhalakhulu babase ezindlwini zabo ezidolophini. Yintoni indlu? Yintoni idolophu? Ndiqinisekile abantu bahlala kwizinto ezifana nemiqolomba ezakhiwe ngamatye nesanti. Ndicinga njalo.

Ke ye ke ipotse hore na ho etsahalang ka difate tsena tse fotholwang. Ke ye ke botse diphoofolo tsohle. Dirobele ke dinonyana tse ratang ho fofa mme di a nqoqela ka dintho tseo di di bonang. Di re batho ba nka difate tsa lekgala ba di ise matlong a bona a ditoropong. Ntlo ke eng? Toropo ke eng? Ke na le bonnete ba hore batho ba dula dinthong tse kang mahaha tse ahilweng ka majwe le lehlabathe. Ke nahana jwalo.

Nashangaa nini ilifanyikia miti hiyo. Nimewauliza wanyama. Mashomoro hupeperuka kote sana na huniambia walichoona. Walisema kuwa binadamu huchukua miti ya jamii ya Aloe nyumbani kwao katika mji. Nyumba ni nini? Na mji? Binadamu pengine huishi katika vitu vinavyoonekana kama mapango vilivyojengwa kwa mawe na mchanga. Nadhani hivyo.

Ek het vir Piet Skeer gevra toe hulle span die skape se wol kom afsny het. Ons ken mekaar al lank en Piet stap soms in die veld as hy klaar vir die boer gewerk het. Hy hou baie van die veld en die diere en die bome. Ek weet hy werk ook aan die mense se huise in die dorp en verf hulle mooi kleure. As ek vra wat van die bome word, bly Piet stil. Hy stap net weg. Hy sê net die dorpsmense is snaaks.

Ndimbuzile utata uTshawe ngethuba ebezile apha neqela lakhe bezokucheba uboya begusha. Kudala sisazana kwaye utata uTshawe uyathanda ukuhamba-hamba apha ethafeni xa egqibile ukusebenza nomlimi. Uyalithanda kakhulu ithafa nezilwanyana kwakunye nemithi. Ndiyazi uyasebenza ezindlwini zabantu edolophini yaye aziqabe ngeepeyinti ezinemibala emihle. Xa ndimbuza kwenzeka ntoni kule mithi, utata uTshawe uthula athi cwaka. Uvela nje ahambe. Uthi abantu basezidolophini bayothusa.

Ke botsitse Ntate Motloung ha a ne a tlile mona le moifo wa hae ba tlo kuta dinku boya. Ke kgale re tsebana le yena mme Ntate Motloung o rata ho ralotsa thoteng mona ha a qetile ho sebetsa le molemi. O e rata haholo thota ena hammoho le diphoofolo le difate. Ke a tseba hore o sebetsa metseng ya batho e ditoropong ebile o e pentile ka dipente tse mebala e metle. Ha ke mmotsa hore na ho etsahala eng ka difate tsena, Ntate Motloung o thola tu! O a mphuralla a tsamaye. O re batho ba ditoropong ba kotsi.

Wakati timu yake ilikuja kunyoa pamba ya kondoo, nilimwuliza Mchungaji Pete. Tumefahamiana kwa muda mrefu na wakati mwingine Pete huenda matembezi katika nyika baada ya kumaliza kazi ya mkulima. Huwa anapenda nyika na wanyama, na miti. Nafahamu anafanya kazi katika nyumba za binadamu katika mji pia, na huzipaka rangi za kupendeza. Nilipomwuliza kilichofanyikia miti, Pete alinyamaza. Aliondoka tu. Alisema tu kuwa wakaaji wa mji ni wa ajabu.

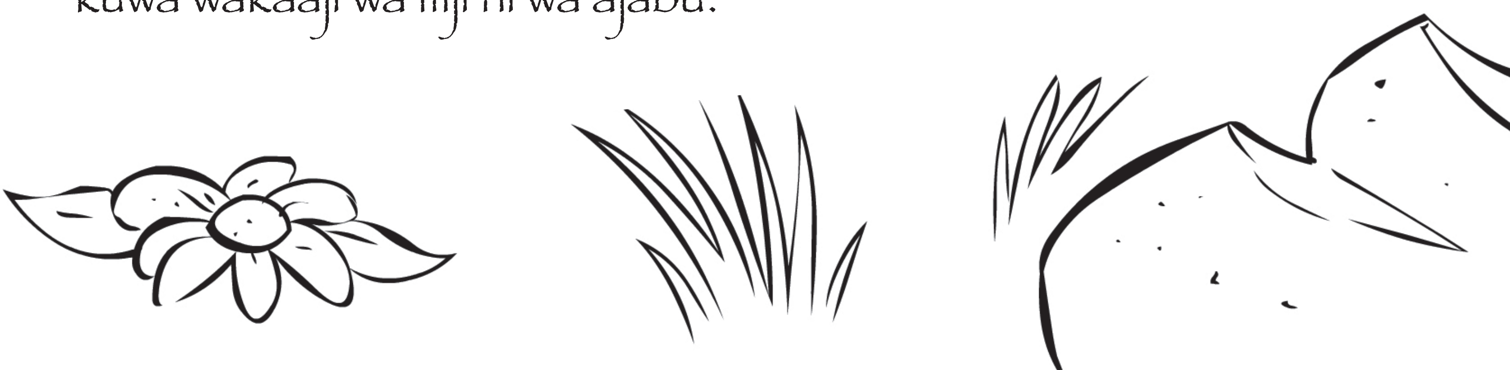

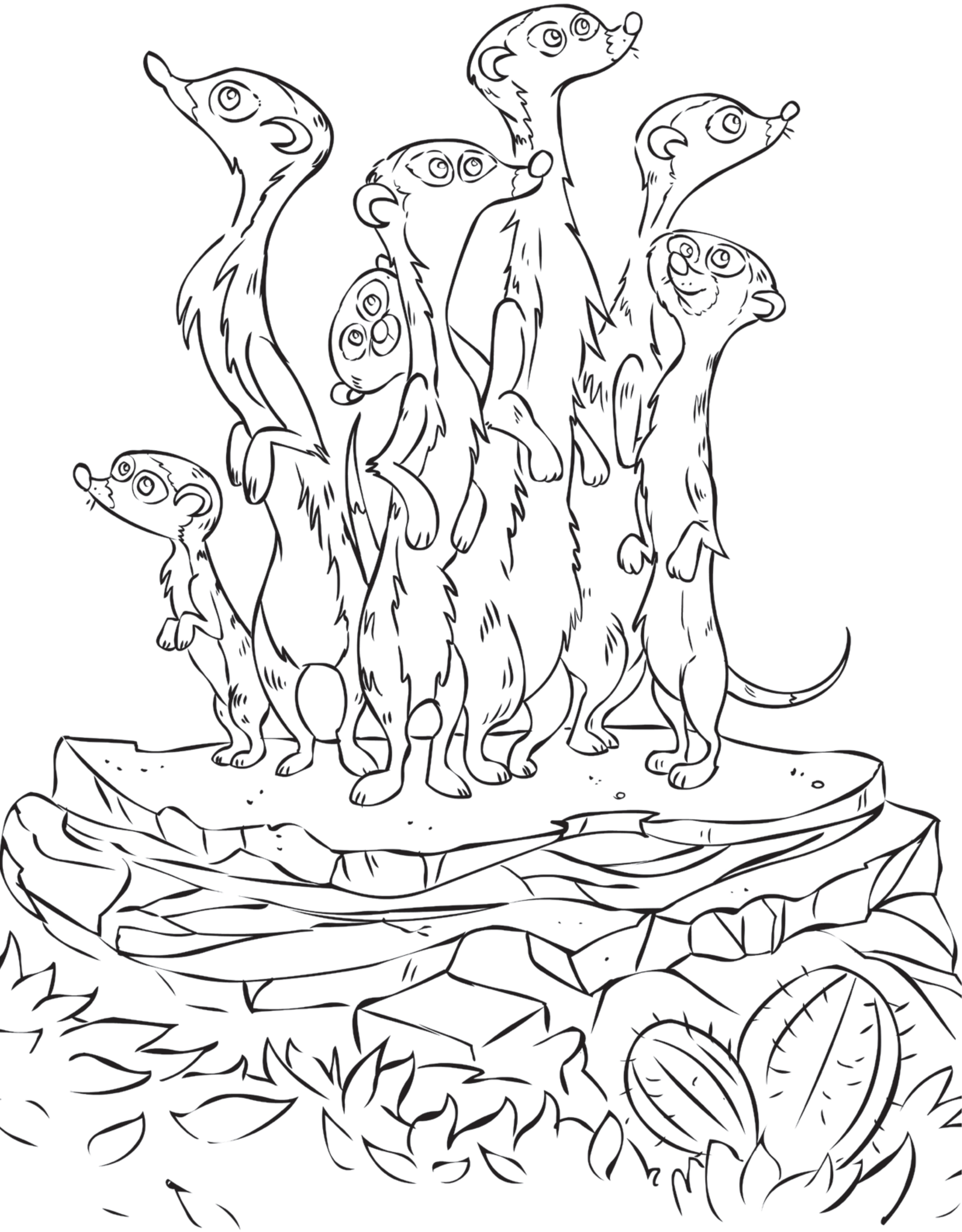

Al wil hy niks sê nie, is ons nog steeds vriende. Dis soos met die meerkaaie. Ek dink ook aan hulle as my maats as hulle so rondom my hardloop en mekaar jaag en speel. Hulle maak my eintlik moeg soos hulle aangaan! Dan is ek bly as hulle weer gaan speel, want dan is dit stil en kan ek rus.

Nakubeni engafuni ukuthetha nto nje, asiyekanga ukuba ngabahlobo abakhulu. Nqwa nobu buhlobo ndinabo namagala. Ndiwabona engabahlobo bam xa esoloko ebaleka, edlala kwaye eleqana apha ecaleni kwam. Yho, aye andenze ndidinwe njengokuba esenza yonke le ndlalo! Ndiye ndivuye xa ephinde ahamba aya kudlala ngoba kushiyeka kuthe cwaka yaye ndibenako ukuphumla.

Leha a sa batle ho bua letho tjena, re ntse re le metswalle ya hlooho ya kgomo. Setswalle sa rona se tshwana hantle le sena seo ke nang le sona le ditlholo. Ke di bona e le metswalle ya ka ha di ntse di mathamatha, di lelekisana pela ka mona. Kgele! di ye di nketse hore ke kgathale ha di ntse di bapababapala. Ke ye ke thabe ha di tsamaya di ya papading hobane ho sala ho kgutsitse mme ke kgone ho phomola.

Hata ingawa hangesema chochote, sisi bado ni marafiki. Ni kama na nguchiro tu. Hao bado ni marafiki zangu, hata wanapokimbia karibu nami, wakikimbizana na kucheza. Kuwatazama tu hunichosha! Nafurahi wanapoenda kucheza kwingine, huwa ni nzuri na kumetulia na naweza kupumzika.

Hier waar ek staan, sien ek so baie kokerbome. Daar is 'n ou boom naby my met baie blare, maar hy is al swak. 'n Storm het 'n paar van sy takke gebreek en sy blare seergemaak. Nou lyk hy nie meer so mooi nie. Die mossies en ander voëls kom sit op hom en pik sy blare. Hulle raas ook baie. Dit maak my baie hartseer om te sien hoe die ou boom lyk.

Apho ndime khona, ndibona ookhalakhulu abaninzi. Kukho umthi omdala apha ecaleni kwam onamagqabi amahle, kodwa ke sowuphelelwa ngamandla. Isichotho sophula amasebe awo kwaye sonzakalisa namagqabi awo. Oongqabe nezinye iintaka bahlala phezu kwawo bemana benqola amagqabi awo. Benza ingxolo enkulu.

Kuyenza ibe buhlungu intliziyo yam xa ndibona ujongeka njani lo mthi umdala.

Mona moo ke emeng teng, ke bona difate tse ngata tsa lekgala. Ho na le sefate se seholo pela ka mona se nang le mahlahla a matle, empa se tla fellwa ke matla hobane sefako se ne se kgaole makala a sona sa ba sa ruthutha mahlahla a sona. Dirobele le dinonyana tse ding di ne di dula hodima sona di nne di qothe mahlahla ao. Di ne di hlodiya haholo. Pelo ya ka e a hlokofala ha ke bona sebopeho sa sefate sena se seholo.

Naweza kuona miti ya jamii ya Aloe nyingi kutoka hapa. Naweza kuona mti mzee ulio na matawi mengi karibu, lakini tayari ni mnyonge sana. Dhoruba ilivunja matawi yake mengine na kuharibu majani yake. Haonekani wa kupendeza sana tena. Mashomoro na ndege zingine hupaa kwake na kula majani yake. Huwa wanapiga kelele sana vile vile. Hunihuzunisha sana kila wakati ninapotazama mti huo mzee.

En dan gebeur daar iets baie erg. Dit reën baie in die nag en my wortels kom los uit die grond! Dit voel soos lank gelede toe die aarde gebewe het en almal baie bang geraak het. Ek gly en val. My kop met sy blare lê nou teen die grond en my wortels is in die lug. Dit lyk seker snaaks. Ek kan glad nie beweeg nie. Ek is bang, net so bang soos toe die springbok my stam seergemaak het toe ek nog so jonk was. So moet ek die hele nag lê.

Kwaye kwenzeka into embi. Imvula ina kakhulu ebusuku kwaye iingcambu zam zaphuma emhlabeni! Nakuqala ndakhe ndaziva ndinje. Kwakuleliya ixesha apho umhlaba wawushukuma yaye sonke soyika. Ndiyatyibilika ndiwe. Intloko yam kunye namagqabi ayo iwela emhlabeni. Iingcambu zam zijonge phezulu emoyeni. Oku kujongeka ngendlela engaqhelekanga. Andikwazi nokushukuma. Ndiyoyika, njengakuqala ngethuba ndihlatywa sisitsiba-bhokhwe emzimbeni. Ndandimncinci ngoko. Ngoku kufuneka ndilale ngolu hlobo ubusuku bonke.

Ho ne ho etsahale ntho e mpe. Pula e na haholo bosiu mme methapo ya ka e hlahella mobung. Le kgajana nkile ka ikutlwa jwaana. E ne e le ka nako ela ya ha lefatshe le ne le reketla mme bohle re ne re tshohile. Ka thella ka wa. Hlooho ya ka le mahlahla a yona tsa wela fatshe. Methapo ya ka e shebile hodimo sepakapakeng. Ponahalo ena ha e a tlwaeleha. Ha ke tsebe le ho sisinyeha. Ke a tshaba, jwaloka pele ha ke ne ke hlajwa ke tshephe mmeleng. Ke ne ke le monyane ka nako eo, jwale ho batleha hore ke robale ka mokgwa ona bosiu bohle.

Na kisha jambo la kusikitisha likatendeka. Kulinyesha mno usiku na mizizi yangu ikatoka kwenye ardhi! Ilikuwa kama hapo zamani za kale, ambapo ardhi ilitetemeka na kila mtu aliogopa sana. Niliteleza na kuanguka. Kichwa changu na majani sasa yalikuwa yamelala kwenye ardhi na mizizi yangu ilikuwa imeelekea juu angani. Lazima kulistaajabisha kiasi. Nisingeweza kusonga hata. Niliogopa, niliogopa kama wakati ambapo paa aliumiza shina langu nilipokuwa mchanga sana. Nililala hivyo usiku kucha.

Maar dan raak ek rustig. Ek weet die aarde sal na my kyk. Wanneer die son opkom, kyk ek rond en ek wonder of ek nou altyd skeef sal groei omdat ek so lelik geval het. Ek wil eintlik regop staan, maar dalk moet ek weet van nou af sal ek skeef groei.

Kodwa ke ngoku ndiziva ndipholile. Ndiyazi ukuba umhlaba uza kundihoya. Xa liphumayo ilanga, ndiyabheka-bheka kwaye ndiyazibuza ukuba ndizakukhula ndigoso na ngoba ndiwe kakubi. Ndifuna ukuma nkqo, kodwa kufuneka ndazi ukuba ukusukela ngoku ndiza kukhula ndigoso.

Empa jwale ke ikutlwa ke phodile. Ke a tseba hore lefatshe le tla ntlhokomela. Ha letsatsi le tjhaba ke a qamaqamaka, ebile ke a ipotsa hore na ebe ke tla hola ke sothehile kaha ke wele hampe. Ke batla ho ema tswee! empa ho batleha hore ke tsebe hore ho tloha hona jwale ke tla hola ke sothehile.

Lakini nilitulia. Nilijua kuwa dunia ingenitunza. Wakati jua liliangaza, nilitazama kila upande wangu na kuwaza ikiwa ningekua kombo sasa, baada ya kuanguka kwangu mbaya.

Nilitaka kwa kweli bado kusimama wima, lakini labda nafaa kukubali ya kuwa nitakuwa kombo kutoka sasa.

En dan sien ek twee van die mense wat altyd die kokerbome kom uithaal en wegvat. Nou voel ek beter, want ek dink hulle gaan my kom help om weer regop te staan. Ek sien hulle het een van die goed wat so raas as hulle die bome se stamme kom afsny om ons weg te vat dorp toe.

Ngoku ndibona abantu ababini abasoloko besiza apha abafika bancothule ookhalakhulu bahambe nabo. Ndiziva ndingcono ke ngoku ngoba ndicinga baza kundinceda ndikwazi ukuphinda ndime nkqo. Ndibabona ngoku bekhupha enye yeza zinto zingxolayo xa beshunqula iziqu zemithi ukuze basithathe basise edolophini.

Jwale ke bona batho ba babedi ba hlolang ba tla kwano ba fihle ba fothole difate tsa lekgala ba ye le tsona. Ke ikutlwa ke le betere jwale hobane ke nahana hore ba tla nthusa hore ke boele ke tsebe ho ema tswee! Jwale ke ba bona ba ntsha enngwe ya dintho tsane tse hlodiyang ha ba fothola dikutu tsa difate, hore ba tle ba re nke ba re ise toropong.

Na kisha nikawaona watu wawili ambao walikuwa wakija kuchukua miti ya jamii ya Aloe. Nilihisi vyema wakati huo, nikifikiri watanisaidia kusimama wima tena. Niliona kuwa walikuwa na chombo kimoja kinachopiga kelele mno wanapoangusha miti kuzichukua mjini.

Hulle kyk na my mooi blare en sê dan ek kan nie so in die pad lê nie. Hulle sal my moet wegvat. En dan vat hulle daardie ding wat so raas en sny my in twee stukke net bo die ou seerplek. Ek het nou nie meer my wortels nie! Dit voel baie snaaks. Dis die eerste keer dat ek nie wortels het nie. Dit voel nou of ek nie meer so goed asemhaal nie.

Bajonga amagqabi am amahle kwaye bathi andinako ukulala ngoluhlobo endleleni. Kuza kufuneka bandithathe. Nako bekhupha la nto ingxola kakhulu yaye basika isiqu sam kubini kanye apha phezu kwale ndawo yayibuhlungu kudala. Andisenazo iingcambu ngoku!

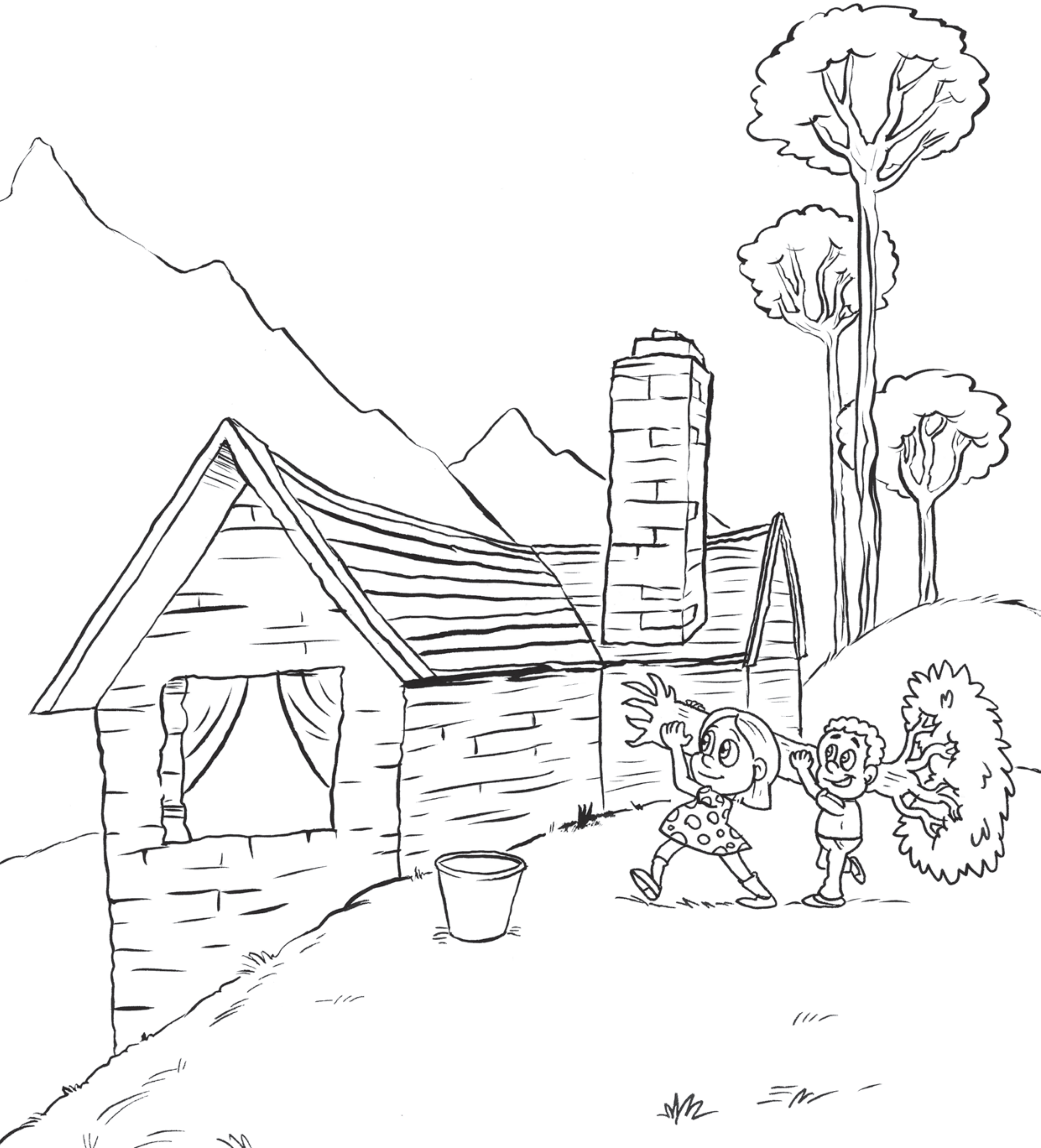

Ayiqhelekanga tu le nto. Ndiyaqala ukungabinazo iingcambu. Kuvala ngathi andisaphefumli nakakuhle.

Ba boha mahlahla a ka a matle mme ba re ha nka ke ka rapalla ka mokgwa ona ka tseleng, ho tla batleha hore ba nkuke. Ke bao ba ntsha ntho yane e hlodiyang haholo mme ba kgaola kutu ya ka dikoto tse pedi, hantle hona mona hodima tulo ena e neng e le bohloko haholo kgale. Ha ke sa na methapo jwale mme ha e a tlwaeleha ho hang ntho ena. Ke a qala ho hloka methapo. Ho utlwahala eka ha ke sa phefumoloha le hantle.

Walitazama majani yangu ya kupendeza na kusema kuwa hawawezi kuniacha nikilala njiani hivyo. Lazima wangenichukua. Kisha wakachukua chombo kile cha kelele na kunikata katika sehemu mbili, juu ya kovu yangu mzee. Sikuwa na mizizi yangu tena. Ilishangaza sana. Ilikuwa wakati wa kwanza ambapo sikuwa na mizizi yoyote. Ilikuwa vigumu zaidi kupumua.

Dan dra hulle my weg. Ek dink hulle dra swaar omdat ek so ’n groot kop en baie blare het. Ek kyk rond soos hulle my dra en nou sien ek vir die eerste keer ook die bos en die ander kokerbome. Ons is baie. Dan kom ons by die einde van die bos waar ons kokerbome groei. Nou is daar net gras. Hulle dra my na ’n snaakse plek wat van klip en hout gemaak is. Ek weet sommer dit is een van die dorp se huise! Maar ek was nog nie in ’n huis nie. Dit is die eerste keer. Vir my is dit soos ’n grot.

Bahamba nam. Ndiyacinga bayasindwa ngoba ndinentloko enkulu namagqabi amaninzi. Ndiyajonga-jonga njengokuba behamba nam nje kwaye kokokuqala ndibona ihlathi nabanye ookhalakhulu. Sibaninzi. Sifike ekupheleni kwehlathi apho bakhula khona ookhalakhulu. Ngoku kukho nje ingca. Bandisa kwindawo engaqhelekanga eyenzwe ngamatye neenkuni. Ndiyazi ukuba le yenye yezindlu zasedolophini! Kodwa andilindi endlini. Ndiyaqala ngqa ukuyibona le ndawo. Ifana nomqolomba.

Ba ya le nna. Ke nahana hore ba a imelwa hobane hlooho ya ka e kgolo athe le mahlahla a ka a mangata. Ke ntse ke qamaqamaka jwaloka ha ba tsamaya le nna hobane ke lekgetlo la pele ke bona moru

le difate tse ding tsa lekgala. Hee re bangata. Re fihlile pheletsong ya moru moo difate tsa lekgala di melang teng, jwale ho tletse jwang feela. Ba nkisa sebakeng se sa tlwaelehang, se ahilweng ka majwe le dithupa. Ke a tseba hore ena ke enngwe ya matlo a toropong. Empa ha ke kgone ho ema ka tlung. Ke a qala ho e bona tulo ena, e tshwana le lehaha.

Walinibeba na kuondoka. Lazima nilikuwa mzito mno, na kichwa changu kikubwa na majani mengi. Walivyokuwa wananibeba, nilitazama pande zote na kwa mara ya kwanza niliweza kuona miti ya jamii ya Aloe mingine. Tulikuwa wengi. Tulifika ukingo wa msitu wa miti ya jamii ya Aloe. Kutoka mahali hapo kuendelea, niliona nyasi tu. Walinibeba hadi mahali pa kustaajabisha palipotengenezwa kwa mawe na mbao. Nilifahamu tu kuwa hii ilikuwa mojawapo ya nyumba katika mji! Lakini haikuwa nyumba. Ilikuwa mara ya kwanza. Nilihisi kama niko katika pango kwangu.

Hulle dra my in en nou is daar baie minder lig as buite in die veld. Hulle druk my stam in iets wat my regop hou. Daar kom meer mense na my kyk. Almal lyk bly om my te sien. Ek verstaan hulle nie eintlik nie. Hulle praat vinnig en baie. Hulle raas en lag. Hulle maak sulke snaakse goed aan my takke vas. Dit lyk soos rooi en goue vrugte wat ek nie ken nie. Dit is nogal vir my mooi. Hulle maak ook nog ander goed aan my takke vas, maar ek weet nie wat dit is nie. Dan gaan almal uit en los my net so alleen in die donker plek. Maar ek hoor hoe hulle in 'n ander deel van die grot raas. Ek hoor die stemme van kinders wat bly klink. So staan ek lank alleen.

Bayandithatha bandifake ngaphakathi. Kukhanya kancinci kunaphaya phandle ethafeni. Isiqu sam basityhalela kwinto esigcina sime nkqo. Kufika abantu abaninzi bezondijonga. Bonke bavuyela ukundibona. Andibava bathini. Bathetha msinyane nakakhulu. Bayangxola bahleke nokuhleka. Babophelela izinto ezingaqhelekanga kumasebe am. Ikhangeleka le nto njengeziqhamo ezibomvu nezigolide endingazaziyo. Oku kuhle kum. Bayaphinda babophelele ezinye izinto kumasebe am, kodwa andiyazi le nto yintoni na. Bonke bayaphuma yaye bandishiya ndodwa kule ndawo imnyama. Kodwa ndiyayiva ingxolo abayenzayo

kwelinye icala lomqolomba. Ndiyaweva namazwi wabantwana ankentezayo. Ndime ndodwa apha ixesha elide.

Ba a nkuka ba nkenya kahare. Lesedi le a fokola papisong le la kantle kwana thoteng. Kutu ya ka ba e sutuletsa nthong e e bolokang e eme tswee! yaba ho fihla batho ba bangata ba tlo mpona. Ba thabela ho mpona empa ha ke ba utlwe hore na ba re eng, kaha ba bua ka potlako. Ba a hlodiya ba nne ba tshehe le ho tsheha. Ba faseletsa dintho tse sa tlwaelehang makaleng a ka. Ntho ena e bonahala eka ke ditholwana tse kgubedu le tse mmala wa kgauta tseo ke sa di tsebeng. Ntho ena e ntle haholo ho nna. Ba boela ba faseletsa dintho tse ding makaleng a ka, empa ha ke e tsebe ntho ena hore na ke eng. Bohle ba a tswa mme ba ntshiya ke le mong sebakeng sena se lefifi, empa ke a le utlwa lerata lena leo ba le etsang ka lehlakoreng le leng la lehaha. Ke a a utlwa le mantswe a bana a lokotsehang, empa ke eme ke le mong mona ka nako e telele.

Walinibeba hadi ndani ambapo palikuwa na mwangaza duni kuliko nje, katika nyika. Waliweka shina langu katika kitu kilichonifanya niwe wima. Watu zaidi walikuja kunitazama. Kila mtu alionekana kufurahi kuniona. Sikuwaelewa kwa kweli kabisa. Waliongea kwa haraka na sana. Walipiga kelele nyingi na kucheka. Walifunga vitu vya ajabu katika matawi yangu. Yalionekana kama matunda mekundu na ya rangi ya dhahabu ambayo sikuyatambua. Nilidhani vitu hivyo vilikuwa vya kupendeza kiasi. Walifunga vitu vingine kwa matawi yangu vile vile, lakini sikujua zilikuwa nini. Kisha wakaondoka wote, wakaniacha pekee yangu katika sehemu hiyo yenye giza. Lakini baada ya muda mfupi niliwasikia katika sehemu nyingine ya pango hilo. Nilisikia sauti ya watoto, na walionekana kuwa na furaha. Nilisimama hapo pekee yangu kwa muda mrefu.

Dan kom een van die mense saggies in en ek sien lig, maar dan maak hy weer die grot toe. Hy kom staan by my en doen iets vinnig met sy hand. Nou is daar 'n klein liggie in sy hand. Dit lyk soos 'n vlam. Bome hou nie van vlamme en vuur nie. Gaan hy my aan die

brand steek? Ek raak nou baie bang en ek ruk van die skrik, want hy steek nou sulke klein wit goedjies wat aan my takke sit aan die brand. Al die blink goed wat aan my hang, blink nou baie helder in die lig. Ek staan stil, want ek is bang ek gaan vanself aan die brand slaan as ek beweeg. Al die klein vlamme maak my bang.

Ngoku kungena ngaphakathi omnye waba bantu ngokuthuleyo yaye ndibone ukukhanya, kodwa aphinde avale umqolomba. Uma apha ecaleni kwam kwaye enze into msinyane ngezandla zakhe. Ngoku kukho ukukhanya okuncinci ezandleni zakhe. Kujongeka njengedangatya. Imithi ayidibani namadangatya nemililo. Ingaba uza kunditshisa? Ndoyika kakhulu ke ngoku yaye ndiyaxhuzula kukoyiko, ngoba ngoku ufaka izinto ezincinci ezimhlophe ezivuthayo kumasebe am. Zonke ezi zinto zimenyezelayo zijinga apha kum zikhazimla ngakumbi ekukhanyeni. Ndimile ndithe cwaka ngoba ndiyayazi ukuba ndishukumile ndiza kuzitshisa. Onke la madangatya mancinci ayandoyikisa.

Jwale ho kena motho e mong ka lenyele, yaba ke bona kganya mme a boela a kwala lehaha. A ema pela ka mona mme a etsa ho hong ka potlako ka matsoho a hae. Jwale ho na le kganyanyana matsohong a hae. E bonahala eka ke lelakabe athe difate ha di utlwane le malakabe le mello. Ebe o tla ntjhesa? Ke tshohile haholo jwale mme ke a thothomela ke letswalo, hobane jwale o kenya dintho tse nyane tse tshweu tse tukang makaleng a ka. Dintho tsena tsohle tse benyang di leketlile ho nna mona mme di benya haholo ha di le kganyeng. Ke eme ke kgutsitse kaha ke tseba hore ha nka sisinyeha, ke tla itjhesa. Malakabe ana a manyane a a ntshosa.

Niliona mwangaza wakati mtu mmoja aliingia polepole, lakini akafunga pango tena. Alitembea hadi kwangu na kufanya jambo fulani kwa mikono yake. Mwangaza mdogo ulionekana mkononi mwake. Ulionekana kama mwali wa moto. Miti haipendi miali ya moto na moto. Je, alikuwa anaenda kuniwasha moto? Niliogopa mno na kuruka kwa woga alipoanza kuwasha vitu vidogo nyeupe katika matawi yangu. Vitu vyote vilivyong'aa na vilivyoangikwa kwangu viling'aa zaidi

katika mwangaza. Sikusonga, niliogopa sana ningewasha moto kwangu ikiwa ningefanya hivyo. Miali mingi midogo ya moto iliniogofya.

Dan maak die mense die grot weer oop en die lig kom in. Daar kom ook baie kinders in die grot in. Hulle kom staan in 'n kring om my.

Ngoku abantu bavula umqolomba kwaye nokukhanya kuyangena ngaphakathi. Kungena nabantwana abaninzi apha emqolombeni. Bayandirhangqa.

Jwale batho ba bula lehaha lena mme lesedi le kena kahare. Ho kena le bana ba bangata ka mona ka lehaheng ba bile ba a mpokanela.

Kisha binadamu walifungua pango tena, na mwangaza ukaonekana tena. Watoto wengi waliingia katika pango. Walisimama katika mviringo wakinizunguka.

Ek kan sien hoe bly die kinders is oor my. Nou is ek ook bly en ek voel hoe my stam en takke sommer weer nuwe lewe kry. Dit is nou vir my of ek blink soos 'n ster in die veld vir hulle skyn. Al kan die kinders en grootmense dit nie sien nie, sien ek nou iets baie mooi. Daar is nou oral engeltjies in die plek. Hulle vat aan die kinders en grootmense se hande en almal sing saam soos hulle om my stap. Hulle kyk die hele tyd vir my.

Ndiyabona uhlobo abandivuyela ngalo abantwana. Nam ndiyavuya yaye ndiyava ukuba isiqu sam namasebe am afumene ubomi obutsha kwakhona. Ingathi ngoku ndiyinkwenkwezi ebakhazimlelayo ethafeni. Nakubeni abantwana nabantu abadala bengayiboni nje le nto, ndibona into entle kakhulu. Ngoku sekukho iingelosana kuyo yonke le ndawo. Zibamba izandla zabantwana nezabantu abadala kwaye bonke bayacula njengokuba bendijikeleza. Lonke ixesha bakhangela mna.

Ke bona mokgwa oo bana ba nthabelang ka wona. Le nna ka thabile mme ke a utlwa hore kutu ya ka le makala a ka di boetse di fumane

bophelo bo botle. Jwale ekare ke naledi e ba kgantsheditseng thoteng. Leha bana le batho ba baholo ba sa e bone ntho ena, nna ke bona ntho e ntle haholo. Jwale ho se ho tletse mangeloi hohle sebakeng sena. A tshwara matsoho a bana le a batho ba baholo, mme bohle ba a bina ha ba ntse ba mpotapota. Ka dinako tsohle ba tadima ho nna.

Ningetazama jinsi watoto hao walikuwa na furaha kuniona. Jambo hilo lilinifurahisha vile vile na ningehisi uhai unarejea kwa shina langu na majani. Nilihisi kama ninang'aa kwao kama nyota katika nyika. Ingawa watoto na watu wazima hawangeona, nilianza kuona jambo la kupendeza. Kulikuwa na malaika wadogo kila mahali. Walichukua mikono na watoto na watu wazima, na kila mtu aliimba wakitembea wakinizunguka. Walinitazama wakati wote.

Dan gee almal vir mekaar 'n stywe drukkie en sê vrolik en bly GESEËNDE KERSFEES!

Bonke bayangana kakhulu kwaye ngokonwabileyo bathi IKRISMESI ESIKELELEKILEYO!

Bohle ba a hakana mme ka thabo e kgolo ba re MAHLOHONOLO A KERESEMESE!

Kisha walikumbatiana kwa nguvu, na kusema kwa furaha KRISMASI NJEMA!

Ek vra vir een van die engeltjies wat nou aangaan.

Ndibuza enye yezingelosana kuqhubeka ntoni.

Yaba ke botsa le leng la mangeloi ana hore na ho etsahala eng.

Nauliza mojawapo wa malaika kilichokuwa kinatendeka.

Die engeltjie sê DIT IS KERSFEES, en ons is almal bly daaroor.

Le ngelosana ithi YIKRISMESI, yaye sonke siyayivuyela.

Lengeloi lena la re ke KERESEMESE, mme bohle re a e thabela.

Malaika huyo ananieleza NI KRISMASI, nasi sote tunasherehekea.

GESEËNDE KERSFEES!

IKRISMESI ESIKELELEKILEYO!

MAHLOHONOLO A KERESEMESE!

KRISMASI NJEMA!

Die einde.

Isiphelo.

Pheletso.

Mwisho.

Verfraai die Kersboom se takke deur jou eie versierings te teken.
Hombisa amasebe omthi weKrismesi ngokuzoba eyakho imihombiso.
Kgabisa makala a sefate sa Keresemese ka ho taka mekgabiso ya hao.
Pamba matawi ya mti wa Krismasi kwa kuchora mapambo yako mwenyewe.

Versprei deur: / Iziswa yi: / *Tsamaisoa ke:* / Kusambazwa na:

John X Merrimanstraat 37, Oakdale, Bellville, 7530

37 iSitalato John X Merriman, Oakdale, Bellville, 7530

37 Seterata sa John x Merriman, Oakdale, Bellville, 7530

37 Barabara ya John X Merriman, Oakdale, Bellville, 7530

021 202 9404 **086 457 3498**

www.sbafrikaans.co.za **@SBA Stigting vir Bemagtiging deur Afrikaans**

@sbafrikaans **@sbafrikaans**

SBA-direksie: Dr Sandra Prinsloo (voorsitter), prof Michael le Cordeur (ondervoorsitter), dr Dirk Brand, me Mari Lategan, dr Niel le Roux (uitvoerende direkteur), me Karen Meiring, drs Hendrik Theys, mnr Johan van Lill, prof Steward van Wyk en dr Mvula Yoyo

Kantoor: Me Bianca Greeff (kantoorhoof), mnr Ivan Ndevu (program- & kantoorassistent), mnr Gerswin Cupido (program- & kantoorassistent)

Ibhodi: Gqirha Sandra Prinsloo (usihlalo), njingalwazi Michael le Cordeur (usekela-sihlalo), gqirha Dirk Brand, nksk Mari Lategan, gqr Niel le Roux (somaqhuzu), nkszn Karen Meiring, gqirha Hendrik Theys, mnu Johan van Lill, njingalwazi Steward van Wyk nogqirha Mvula Yoyo

I-ofisi: Nkszn Bianca Greeff (Umlawuli we-ofisi), mnu Ivan Ndevu (umncedisi wase-ofisini nenkqubo), mnu Gerswin Cupido (umncedisi wase-ofisini nenkqubo)

Boto: Ngaka Sandra Prinsloo (modulasetulo), moporofesara Michael le Cordeur (motlatsi wa Modulasetulo), ngaka Dirk Brand, mof Mari Lategan, ngaka Niel le Roux (mookamedi ya akaretsang), mofhts Karen Meiring, ngaka Hendrik Theys, mohl Johan van Lill, moporofesara Steward van Wyk le ngaka Mvula Yoyo

Kantoro: Mof Bianca Greeff (hlooho ya Kantoro), mohl Ivan Ndevu (mothusi wa Kantorong le lenaneo), mohl Gerswin Cupido (mothusi wa Kantorong le lenaneo)

Bodi: Dkt Sandra Prinsloo (mwenyekiti), profesa Michael le Cordeur (naibu mwenyekiti), dkt Dirk Brand, bi Mari Lategan, dkt Niel le Roux (mkurugenzi mtendaji), bi Karen Meiring, dkt Hendrik Theys, bw Johan van Lill, profesa Steward van Wyk & dkt Mvula Yoyo

Ofisi: Bi Bianca Greeff (meneja wa ofisi), bw Ivan Ndevu (msaidizi wa programu & ofisi), bw Gerswin Cupido (msaidizi wa programu & ofisi)